

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/zbrodnie-katynskie/142142,W-audycji-Przystanek-Historia-w-Polskim-Radiu-o-Zbrodni-Katynskiej-14-kwietnia-2.html>
26.04.2024, 12:32

W audycji „Przystanek Historia” w Polskim Radiu o Zbrodni Katyńskiej - 14 kwietnia 2021

Audycja została wyemitowana w środę o godz. 19.30 na antenie Programu I Polskiego Radia.

Największą grupą zamordowanych przez NKWD w operacji katyńskiej na podstawie decyzji sowieckiego Politbiura z 5 marca 1940 roku, byli żołnierze Wojska Polskiego i Korpusu Ochrony Pogranicza. Wśród nich najliczniejsi są oficerowie Wojska Polskiego. Kolejną grupę stanowili funkcjonariusze innych polskich formacji mundurowych, przede wszystkim Straży Więziennej, Straży Granicznej i – najliczniejszej reprezentowanej – Policji Państwowej.

98,1 proc. to Polacy różnych zawodów i różnego statusu społecznego. Ofiary sowieckiej zbrodni wyróżniały jednak dwie cechy: służba państwu polskiemu i silny patriotyzm – podkreśla w swoich publikacjach dr hab. Witold Wasilewski z Archiwum IPN. Jak rozumieć te słowa powtarzające się w licznych publikacjach historycznych badających profil ofiar Katynia? – Należy to rozumieć jak najdosłowniej, gdyż większość zamordowanych to są oficerowie Wojska Polskiego, funkcjonariusze różnych formacji mundurowych – mówi. – Są również osoby cywilne z list więziennych i osoby, które miały zasługi dla państwa i jemu służyły. (...) Władze sowieckie stawiały sobie za główny cel niedopuszczenie do odbudowy państwa polskiego i zniszczenie tych, którzy temu państwu służyli – dodaje.

Odpowiedzialność za Katyń

Przez 50 lat, od 1940 do 1990 roku, władze Związku Sowieckiego zaprzeczały odpowiedzialności za Katyń. Dopiero 13 kwietnia 1990 roku przyznały, że była to jedna ze zbrodni stalinizmu. Ujawnili ją Niemcy – 11 kwietnia 1943 roku agencja Transocean podała informację o dziesięciu tysiącach zwłok odnalezionych w lesie katyńskim.

Współcześni historycy podają, że Sowieci zamordowali 21 768 osób. Czy to ostateczna liczba? – To jest liczba bardzo zbliżona do tej, którą możemy uznać za wiarygodną – stwierdza gość audycji. – Trzeba pamiętać, że w decyzji Biura Politycznego KC WKP(b) z 5 marca 1940 roku była mowa o 14 700 jeńców wojennych z obozów w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie i 11 000 więźniów – dopowiada.

Jak wygląda współpraca z Rosją i dostęp do dokumentacji znajdującej się w Moskwie? Kiedy dowiemy się wszystkiego o zbrodni katyńskiej? O tym opowiadał dr hab. Witold Wasilewski.

Ponadto w audycji:

•

[„Wybraniec bogów”](#) – filmowa opowieść o Józefie Marcinkiewiczu (1910–40), zapomnianym matematyku II Rzeczypospolitej, zamordowanym w Charkowie. To jeden z najwybitniejszych polskich matematyków II Rzeczypospolitej, profesor Uniwersytetu Wileńskiego, żołnierz września 1939 roku, więzień Starobielska, zamordowany przez NKWD prawdopodobnie w kwietniu 1940 roku w Charkowie, bohater filmu „Wybraniec bogów”. Film będzie pokazywany na [II Międzynarodowym Festiwalu Filmowym o Totalitaryzmach „Echa Katynia”](#) odbywającym się w dniach 15–18 kwietnia. Józef Marcinkiewicz znalazł się także w „Słowniku polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców, pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki”. Słownik powstał w ramach [kampanii IPN „Giganci nauki”](#). O Józefie Marcinkiewiczu i filmie mówił współreżyser filmu „Wybraniec bogów” Konrad Starczewski, naczelnik Wydziału Notacji i Opracowań Multimedialnych w Biurze Edukacji Narodowej IPN.

Józef Marcinkiewicz jako młody uczonek miał ogromne sukcesy w rozwoju matematyki analitycznej, w ciągu 6 lat opublikował 55 bardzo ważnych prac, rywalizowali o niego jako współpracownika wybitni profesorowie. Był stypendystą w renomowanych ośrodkach europejskich, m.in. w Paryżu, Londynie i Sztokholmie. W końcu sierpnia 1939 roku wrócił do Polski. We wrześniu walczył w drugim batalionie 205. pułku piechoty. Jego batalion jako pierwszy dotarł do Lwowa i walczył z Niemcami. Po tym, jak Niemcy się wycofali i weszli Sowieci, 25 września dostał się do niewoli w Starobielsku. Dlaczego wrócił do kraju? Za granicą otwierała się przed nim wielka naukowa kariera. W trakcie transportu do Starobielska pojawiła się możliwość ucieczki. Nie skorzystał z niej. Dlaczego?

- o książce [Rozpad imperiów. Kształtowanie powojennego ładu w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1918–1923](#), red. Magdalena Gibiec, Grzegorz Hryciuk, Robert Klementowski. O książce opowiada Magdalena Gibiec. Publikacja składa się z 26 artykułów w trzech językach: polskim, ukraińskim i angielskim. Stanowi efekt współpracy Oddziału Instytutu Pamięi Narodowej we Wrocławiu oraz Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, organizatorów międzynarodowej

konferencji naukowej „Rozpad imperiów. Kształtowanie powojennego ładu w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1918–1923”, która odbyła się jesienią 2018 roku.

- Było/Będzie – najciekawsze wydarzenia organizowane przez IPN oraz artykuły na portalu PrzystanekHistoria.pl. O wydarzeniach opowiada redaktor naczelny serwisu dr Rafał Leśkiewicz z IPN.

POSŁUCHAJ AUDYCJI

Poprzednia audycja: [„Przystanek Historia”, 17 marca 2021](#)

[Odcinki archiwalne na portalu przystanekhistoria.pl](#)

* * *

Cykl audycji „Przystanek Historia” jest realizowany wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Program I Polskiego Radia. Rozmowy poświęcone są ważnym wydarzeniom, które wpłynęły na dzieje Polski w XX wieku oraz ludziom, którzy tę historię tworzyli.